

hronike

česlav miloš

SEZONA

U velikoj tišini moga omiljenog meseca oktobra
(Crvenilo Klenova, Mrka boja hrastova, na brezama
Tu i tamo još poneki svetlo-žut list)
Činodještvo sam na zaustavljanju vremena.

Prostrana država mrtvih počinjala je svuda:
Iza krivine aleje, iza parkovskog travnjaka,
Ali nisam morao tamo da ulazim, nije me mamilo.

Motornjaci izvučeni na obalu, staze pokrivene četinama,
Reka je plovila u mraku, nikakvih svetlosti na drugoj strani.

Spremao sam se za polazak na bal duhova i čarobnjaka
Na kome se pojavljuje poslanstvo s maskama i perikama
I igra nerazpoznato u kolu živih ljudi.

1985

TO JEDNO

Dolina i nad njom šume i bojama jeseni.
Pristiže putnik, tu ga je dovela mapa
Ili možda sećanje. Jednom, davno, na suncu,
Kada je pao prvi sneg, vozeći se tuda,
Doživio je radost, jaku, bezuzročnu,
Radost pogleda. Sve je bilo ritam
Pomeranog drveća, ptice u letu,
Voza na vijaduktu — praznik pokreta.
Vraća se posle više godina i ne želi ništa,
Hoće samo jedno, veoma dragoceno:
Da bude samo čisto gledanje bez naziva,
Bez očekivanja, strepnji i nadanja,
Na granici gde se završava ja i ne-ja.

1985.

PORTRET S MAČKOM

Mala devojčica gleda knjigu sa slikom mačke
Koja nosi pahuljastu ogrlicu i ima zeleno odelce.
Njena usta, vrlo rumena, malo su otvorena u ljupkoj zagledanosti.
Dešava se to 1910. ili 1912. godine, slika nema datuma.
Naslikala ju je Mardžori C. Marfi, Amerikanka,
Rođena 1888, kao moja majka, približno.
Gledam sliku u gradiću Grimelu, u državi Ajova,
Pred kraj veka. Ta mačka sa svojom ogrlicom
Gde je? A devojčica? Da li sam je kadgod sreo,
Jednu od narumenjenih mumija što kuckaju štapom?
Ali lice: prčast nosić, obli obrazi,
Tako me ganjava, baš kao lice koje sam usred noći,
Budeći se, video na jastuku pored svoga.
Mačke nema, u knjizi je, knjiga je na slici.
Devojčice nema, iako je tu, preda mnom,
Nikad ne izgubljena. Naš pravi susret je
U sferama detinjstva: divljenje zvano ljubav,
Mišljenje o dodiru, mačka u baršunu.

1985.

ISPOVEST

Gospode Bože, voleo sam džem od jagoda
I mračnu slast ženskog tela.
Kao i hladenu votku, sleda u ulju,
Mirise: cimeta i karanfilića.
Pa kakav sam ja prorok? Otkuda bi duh
Trebalo da posećuje takvoga? Toliko drugih
Ispravno je bilo odabranih, verodostojnih,
A meni ko bi poverovao? Jer su videli
Kako se bacam na jelo, praznim čašu,
I lakomo posmatram kelneričin vrat.
Sa defektom, i svestan toga. Željani veličine,
Umeo sam da je raspoznam gde god bila,
A ipak, bez potpuno jasnog videnja,
Znao sam šta ostaje za manje, kao što sam ja:
Praznik kratkih nada, nagomilavanje raskošnih,
Turnir grbavaca, književnost.

1986

KAKO TREBA DA JE NA NEBU

Kako treba da bude na nebu znam, jer sam bivao tamo.
Na njegovim rekama. Slušajući njegove ptice.
Za vreme njegove sezone: leti, odmah posle izlaska sunca.
Skakao sam i trčao prema hiljadama svojih poslova,
A vrt je bio nadzemski, podaren mašti.
Život sam provodio slažući ritmičke zagovore,

448 polja

Ne mnogo svestan toga što se sa mnom dešava,
Nego težeći, tražeći bez prestanka
Formu i ime. Mislim da kretanje krvi
Tamo treba da je i dalje trijumfalno kretanje
Da tako kažem, višeg stepena. Da miris šeboja.
I dragoljub i pčela i zujeći bumbar,
Ili sama njihova suština, jača nego ovde,
Sigurno isto tako zovu u suštinu, u samu srž,
Iza lavirinta stvari. Jer kako bi um
Mogao obustaviti trku, od Beskrajnoga
uzimajući očaranost, čudnost, obećanje?
Ali gde će biti ona, nama draga smrtnost?
Gde vreme koje nas ništi i istovremeno spasava?
To je već preteško za mene. Večni pokoj
Ne bi mogao da ima jutra i večeri.
A to već dovoljno govori protiv njega.
I zube će na tome slomiti bogoslov.

1986.

U OPROŠTAJ MOJOJ ŽENI JANJINI

Žene-narikače predavale su svoju sestru vatri.
i vatra ista ona koju smo gledali zajedno
Ona i ja; u dugogodišnjem braku,
Vežani zakletvom na zlo i dobro, vatra
U kamnima zimi, u kampilzima, vatra gorućih gradova,
Elementarna, čista, iz početaka planete zemlje,
Odnosila joj je kosu, samrtničku, sedu,
Zahvatala joj usta i vrat, gutala ju, vatra,
S kojom ljudski jezici upoređuju ljubav.
Meni nije bilo do jezika. Ni do molitve.

Voleo sam je ne znajući ko je odista bila.
Nanosio sam joj bol jureći za svojom varkom.
Varao sam je sa ženama, njoj jedino veran.
Upoznali smo mnogo sreće i mnogo nesreće,
Rastanke, čudesna spasenja. A ovde taj pepeo.
I more što bije o obale dok idem pustom alejom.
I more što bije o obale. I univerzalnost iskustva.
Kako se braniti od ništavila? Kakva moć
Čuva ono što je bilo, ako ne traje pamćenje?
Jer ja malo pamtim. Tako malo pamtim.
Zaista, vraćanje trenutaka označavalo bi Strašni sud,
Koji nam Milost valjda odlaže iz dana u dan.

Vatra, oslobađanje od težine. Jabuka ne pada na zemlju.
Gora se pokreće iz mesta. Iza vatre-zastora.
Jagnje stoji na livadi neuništivih oblika.
Duše gore u čistilištu. A ludi Heraklit
Gleda kako plamen izjeda sve temelje sveta.
Verujem li u vaskrsenje tela? Ne toga pepela.
Pozivam, čaram: razrešite se, elementi!
Odlećite u druge, neka stigne carstvo!
Iza zemaljske vatre složite se ponovo!

1986.

MOĆI

Slabe vere, ipak verujem u snage i moći
Kojih je pun svaki santimetar vazduha.
Gledaju nas — je li moguće da nas niko ne gleda?
Zamislite: kosmički prizor i apsolutno nikoga?
Postoji dokaz, moja svest. Odvaja se od mene,
Lebdi nada mnom, nad drugim ljudima i zemljom,
Najočiglednije s tim moćima srodna,
Kadra, kao i one, da gleda u odvojenosti.
Da li nam pomažu, štete, u kakvim uslovima,
Da li im je dozvoljeno samo da gledaju, ko to zna.
Smeju se i osećaju samlitost. Time su kao ljudske,
Ali i nadljudske, jer dan ni godina, pa čak
Ni vek njih neće zatvoriti. Obdaništa, školska igrališta,
To je njihov omiljen teren. Dečaci, devojčice, u trku,
U bacanju lopte, s početkom onoga što će biti,
U licima, u pokretu. Žene okićene drangulijama,
Jarko našminkane, sanjive, s kolutom dima kraj usta,
Ili one u belim kećeljama, s maskama od gaze,
Ili dojilje belih grudi. I muškarcu, drčani kao petlovi,
Na večanjima, trbati borci za vlast, na pijaničkim
Turnirima, mutnooki. Kreveti, jorgani, njegove i njene
Zapravo nerazumljive žurbe.
Očovečene mačke. Dragi psi. Žabice.
Najzelenije žabice. Rundovke. Kuničke.
Njihov jezik uvek je isti, potčinjen bajci.

I šta mare za njih moći? Kako mogu čisti duhovi
Shvatiti iznutra oporost, miris, dodir
Oštre kose, na primer, ticijanovske boje?
Pretpostavimo ipak da mogu. Ali što je za njih mračno,
To su groblja. Spuštajući se prema moru
Koje se plavi iza drveća, ili ugnuta prema sunčevom izlasku
Ili ravna, iza sive reke. Kakvo savršenstvo
Neopozivog. Kakva potpuna različitost,
Uvrediva za bića iz polja svesti,
I time primamljiva, tako elementarna,
Da im preostaje samo da upitaju: »Čemu?»

I moći plove, kruže nad nadgrobnim pločama.
 »Ko im je naredio da umru? Kome je to potrebno?«
 Viču, promišljajući u neprestanom čudenju.
 Pošto njihova jasna misao teži harmoniji,
 Poznaje idealne oblike, ceni sklad,
 U kome ono što postoji treba da traje večno.

1986

ALI KNJIGE

Ali knjige će biti na policama, ona prava bića
 Koja su se pojavila jednom, sveža, još vlažna,
 Kao sjajni kesteni pod drvetom, u jesen,
 I dodirivana, milovana, počela su da traju,
 Mimo crvenila na vidiku, zamkova što lete u vazduh,
 Plemena u pohodu, planeta u pokretu.
 Postojimo — govorile su čak i kad su im cepali listove
 Ili kad im je slova lizao razbuktali plamen.
 Koliko su trajnije od nas, čija se krhka toplina
 Hladni zajedno s pamćenjem, raspršuje se, nestaje.
 Zamišljam zemlju kad mene ne bude,
 I ništa, nikakvog gubitka, i dalje sve čudno,
 Ženske haljine, mokri jasmnin, pesma u dolini.
 Ali knjige će stajati na policama, dobro rodene,
 Od ljudi, mada i od jasnosti, od uzvišenosti.

1986

DOKAZ

Ko dugo živi razmišlja o dobima, sezonama,
 O tome da ih je tako mnogo i stalno drugačijih.
 Pokušava da odgonetne kakav je bio u nekom mesecu i godini,
 Kako je tada gledao svet i šta je razumevao.
 Lično je, nepovratno svako razumevanje,
 Ma se dodavala jedva jedna crtica, senka.
 Iz toga sledi ozbiljan dokaz postojanja Boga,
 Jer samo On je kadar da načini popis bola,
 Pomirenja, blagosti, strave i zanosa.

1986

TITANIK

»Vladao je mir i svet je išao ravnim putem. Doduše, s vremena na vreme dešavale su se nesreće — katastrofe — kao poplava u Džonstau-
 nu, zemljotres u San Francisku ili poplava u Kini — koje su uzbuđivale sanjivi svet, ali ne toliko da bi ga uzdržale od ponovnog zapadanja u dremež. Čini mi se da je predstojeća katastrofa bila taj događaj koji ne samo što je učinio da svet protrlja oči, nego i da ga je naglo probudio i da mu tempo koji se sve više ubrzavao, noseći sa sobom sve manje mira, zadovoljstva i sreće. Po mome mišljenju današnji svet se probudio 15. aprila 1912. godine.«

Džon B. Tejer, jedan od spasenih putnika Titanika

Nesreće — katastrofe o kojima su saznavali, i one druge, za koje nisu hteli da čuju. U gradiću Džonstau-
 nu u državi Pensilvaniji poplava iz 1889. godine odnela je 2300 lica, u zemljotresu u San Francisku 1906. godine poginulo je njih 700. Zemljotres u Mesini iz 1908. godine (oko 84000 žrtava) više već nisu приметili, kao ni rusko-japanski rat. Uostalom, nema razloga da se čudimo, ako čak ni putnici transsibirske železnice samo koju godinu posle 1905. godine nisu pamtili hiljade i hiljade ubijenih što su ih nosile muljevite struje reke Amur, ni brodove koji su tonuli kod Cušime uz prodorni krik mornara nošenih jakim talasima. Ostao je samo valcer *Na humkama Mandžuruje*, sviran na promuklim gramofonima s velikim zvučnikom.

Sve veće, sve brže, sve savršenije.
 Dok nisu izgradili najveći rod od početka sveta.
 Njegova je snaga pedeset hiljada konja
 (Mašta nam potura divovsku zapregu,
 50 000 konja vuče ratnu dvokolnicu — piramidu.)
 I krenuo na svoje prvo putovanje
 Razglašavan masnim slovima na novinskim stupcima,
 Neutopljiv, ploveća palata.
 Stotine slugu spremnih na svaki mig,
 Kuhinje, liftovi, frizernice,
 dvorane u kojima je električna svetlost stvarala
 dnevnu vidljivost,
 Gudački orkestar koji je svirao regtajm
 Za dame i gospodu u večernjoj odeći.

Brod nosi 1320 putnika, sa službom i posadom 2235 ljudi.

Okolo jedan u noći laka škripa, kao trenje o staklo.
 Ali nikakvog potresa. Zaustavljene su mašine. Tišina.
 Noć mrzla i vedra, zvezde blešte,
 Morska površina glatka kao uljano jezero.)

Posle tog susreta s nevelikim ledenim brdom
 paluba počinje da se nagnje prednjim delom.
 Mnogi od onih što su spavali nisu stigli da se obuku.
 Oni što se udaljuju na spasilačkim čamcima
 Vide izdužen oblik s nizovima jarko osvetljenih kabina
 Kako postepeno tone, vide uskomešanu uzburbanost sitnih pojava,
 Čuju muziku — to orkestar, u smokinzima,
 Stoji kraj balustrade i svira himnu — molitvu
 Bogu milosrda, mira i večne milosti.
 Sledeće ubrzanje. Prvi od četiri dimnjaka broda
 Nestaje pod vodom, krma se podiže,
 Načičkana ljudima, poput katedrale

Izronjene iz morskih dubina, ostaje u vazduhu,
 Stub crnog dima pokulja iz unutrašnjosti broda,
 I sve uranja, meko progutano,
 S nekom podvodnom jekom, grmljavinom.

A tada se nad površinom vodâ razleže krik,
 Zov iz hiljadu i više grla. Iz daljine je to,
 Veli svedok, zvučalo kao kapela cvrčaka u leto,
 Najpre glasno, zatim sve tiše,
 Dok posle jednog časa nije umuklo. Nisu potonuli, smrzavali su se,
 Ploveći u svojim pojasima za spasavanje. Poginulo je
 1522 lica. Kasnije, na talasima, brodovi su ih
 Nalazili. Na primer, telo smrznute žene
 Nošeno jedrom — noćnom košuljom koju je nadimao vetar.

A evo reči himne koju je izvodio orkestar Titanika:

God of mercy and compassion,
 Look with pity on my pain;
 Hear a mournful broken spirit
 Prostrate at Thy feet complain. . .
 Hold me up in mighty waters,
 Keep my eyes on things above —
 Righteousness, divine atonement,
 Peace and everlasting love.

Gorki Džozef Konrad nije bio za *music to get drowned by*, odnosno za muziku za utopljenike. Pisao je: » . . . bilo bi bolje da je orkestar *Titanika* bio mirno spasen, umesto što je tonuo sivrajući — ma šta da su svirali ti nesrećnici. . . Nije nimalo herojskije tonuti, svakako protiv svoje volje, zajedno sa bespomoćnom probušenom velikom kutijom, u vožnji za koju smo platili — nego umirati od jedenja pokvarenog lososa iz konzerve kupljene kod našeg bakalina.«

Čega su se uplašili? Otkuda to »aaa« u novinama, te komisije, istrage, ulične balade, brošure i grozno-sentimentalna legenda? *Titanik* — kraj jedne ere? Da li zato što je izgubljeno osećanje sigurnosti? Što nas ništa ne štiti, ni novac, ni svakodnevno preoblačenje za večeru, ni miris cigara, ni Progres? Ni naravi, ni učtiva i odana posluga, ni grčki i latinski u školi, ni zakon, ni nauka, ništa. A da li je ljude ikad nešto štiti-
 lo? Zar je mogla da bude sprečena bezimena i bezmilosna kob? O, civilizovano čovečanstvo! O, molitveni zagovori, o, amajlije!

PREKO URALA (1913)

Iz dana u dan ravnica. Brda i opet ravnica.
 Samovar šumi od jutra. Trgovci u svom kupeu
 Piju čaj iz drvenih islikanih čaša.
 Arheolog Valujev priča mojoj majci o iskopinama
 U Mongoliji,
 Posle čega se upušta u stalni spor s Petersonom,
 Za nju previše težak, iako je učila u pansionu
 I slušala predavanja Zdehovskog u Krakovu.

Burševi, Arkoni i Veleti,
 U gradu Rigi u ponoćnoj povorci.
 S njima je moja lepa mama, jer je volela kafane
 Mada je nosila u utrobi mene — možda se to odrazilo
 na meni?
 Sada prelazi preko Urala («Apostoli, eno Apostolâ!
 Viče moja dadilja iz kjejdanskog sreza).
 I putuje mužu (čudne reči: »putovati mužu«).

Valujev:
 — Niko neće istinu. Čovek ne može da podnese istinu.
 Nije po njegovoj meri. Beži, sakrij se
 U dim kadionica, u ikone, u crkveno pojanje,
 U svoju dobrotu, lažnu, u relikvije, legende,
 Samo da budeš sa drugima, koji se prave kao i ti.
 I svršeno je. I nestaje ono što trajalo je vekovima.
 Ostrvski i kopneni šamani potresaju zvečkama
 Ali neće, neće probuditi Ubijenoga.

Vidim ubudale oltare, hramove pretvorene u muzeje,
 Čujem pobeđnu pesmu, a ne znaju šta je pogrebna pesma,
 Jer nema vaskrsenja i nema spasenja,
 I trljaće oči pod bleskom zaslepljujućeg »nema«,
 Tražiće slupane ploče sa slovom dobra i zla.
 A uzvišena misao veli: Što ima da padne, nek pada.
 neka novo pleme primi dar, svoju besmrtnost.
 neka ovlada zemljom, nek igra na ruševinama.

Peterson:
 — Melodramatske pesme mladića. Dok jedno stiže
 svome kraju,
 Drugo nije ni začeto. Ali sigurno će biti.
 Okončajmo s religijom. Ali i s filozofijom i umetnošću.
 Jer filozofije i umetnosti rada isti strah od smrti,
 Nisu potrebne večno živim bozima.
 Ljudska vrsta ubrzo će sama sebe stvoriti
 Kao što je sebe i začela od ukradene vatre,
 I jasno će sagledati svoj cilj, po meri veličine:
 Ljudi će pobediti smrt i postati bogovi.
 Ispuniće se obećanje, mrtvi će vaskrsnuti.
 Vaskrsnućemo i svoje očeve, hiljade hiljada pokolenja,
 Naselićemo Mars, Veneru i druge planete.
 Neće poznavati žalobne pesme čovek srećan i dobar.
 Valujev:
 — Zašto dobar?

Peterson:

— Zato što zlo ili egoizam dolazi od kratkoće života. Ko ima bezgranično vreme, prestaje da bude grabljiv.

Valujev:

— Ha!

Peterson je očigledno poznao dela Nikolaja Fjodoroviča Fjodorova (1828—1903), koji je predskazivao takav razvitak nauke, da će čovek, zahvaljujući njoj, prestati da bude smrtno biće. Tada će njegova glavna dužnost biti da upotrebi nauku radi vaskrsavanja svojih otaca, to jest svih ljudi koji su ikad živeli na zemlji

I Valujev i Peterson imali su da budu streljani 1918. godine

TRITONI (1913—1923)

Poznajem ih. Stoje na palubi
Broda CORRECT kad je uplovio u ušće Jeniseja.
Ovaj crni u kožnoj bluzi automobilista
Jeste Loris-Melikov, diplomat. Ovaj debeli, Vostrojin,
Vlasnik je rudnika zlata i poslanik Dume.
Kraj njega je plav čovek, moj otac. I koštunjavi Nansen.
Fotografija visi u našoj kući u Vilnu
U ulici Podgurna 5. Pored tegli
U kojima gajim tritone. Šta može da se dogodi
U toku od deset godina? Kraj sveta? Početak sveta?
Moj otac iz vremena pre toga. Ne znam zašto je putovao
U leto 1913. godine u mračne pustoši
Polarne svetlosti. kakva pomešanost
Vremenâ. Imestâ. Ja ovde, nespokojan,
Usred kalifornijskog proleća, jer se ne formira celina.
Šta hoću? Da postoji. Šta? Čega već nema.
Čak i tvoji tritoni? Čak i tritoni.

NEMIR-SAN (1918)

Orša zla stanica. U Orši voz može da stoji dan i noć,
Pa možda sam se to u Orši bio izbugio ja, sedmogodišnji,
A voz povratnika je krenuo, ostavljajući me tamo

Zanavek. Kao da sam shvatio da bih bio neko drugi,
Pesnik drugog jezika, sa drugačijom sudbinom.
Kao da sam pogadao svoj kraj na obalama Kolime,

neobuhvatni česlav miloš

petar vujčić

Kad je već bio ušao u štampu moj obimni izbor iz pesničkog dela Česlava Miloša u izdanju beogradskog BIGZ-a i sarajevskog »Veselina Masleše«, *Poezija*, (1988), u Parizu se pojavila nova Miloševa zbirka pod naslovom *Hronike* (1987).

U svetu postoji kult mladog stvaraoca, stvoren u doba romantizma. Pa ipak, ne treba zaboraviti ni veliki doprinos koji su svetskoj umetnosti dali stvaraoci u svojim zrelim godinama. Šta bi svetska umetnost bila bez dela zrelog Getea (drugi deo *Fausta*), bez dela starog Tolstoja (*Vaskrsenje*, pozne pripovetke), bez Vagnerova *Parsifala*, bez drama starog Ibzena, bez *Doktora Faustusa* Tomasa Mana, bez likovnog opusa starog Sagala — spisak bi mogao da se duži u nedogled.

U Poljskoj novijeg vremena već su bili fenomen procvata pesničke muze pesnika koji su bili prevaliti sedamdesetu, Leopolda Stafa i Jaroslava Ivaškjeviča. Miloševe *Hronike* su zaista lep primer te velike poezije stvorene u pesnikovim poznim godinama.

Knjiga ima dva odeljka koji se međusobno prožimaju i dopunjavaju, oba s oznakama razmišljanja o vremenskoj prolaznosti. Prvi je *Sezona*, drugi *Za Heraklita*. Pesme iz prvog odeljka nastale su 1985. i 1986. godine, pesme iz drugog — 1984 — 1985. Knjiga je, znači, cela nova.

Otvaraju je stihovi koji odmah nameću atmosferu:

U velikoj tišini moga omiljenog meseca oktobra
(Crvenilo klenova, mrka boja hrastova, na brezama
Tu i tamo još poneki svetlo-žut list)
Činodestvovao sam na zaustavljanju vremena.

To je saopštavanje svojih raspoloženja, i istovremeno korespondencija s najvećom željom

svih umetnika sveta, da se uhvati i zaustavi prolazni trenutač (setimo se samo slavnoga Geteovog stiha: *Verweile doch, du bist so schön*).

Citaoci Miloševe poezije već su mogli zapaziti da taj pesnik stalno korespondira sa svojim prošlim vremenom. Svoje novije zbirke Miloš namerno sastavlja od pesama, zapisa, citata, čak i pesničkih prevoda i primljenih pisama. Naše vreme posebno je neuhvatljivo i otporno prema svakoj umetničkoj obradi, i Miloš, da bi ga pesnički »uhvatio«, primenjuje najrazličitije tehnike. Dobili smo opet jednu »knjigu raznolikosti«. Sadržinski pak za Miloša, čoveka u godinama, to je kao nekakvo razmišljanje o predenom putu.

Vreme i njegovo prolaženje uvek su u Miloša bili prisutni, a u ovoj zbirci oni su nekako glavni predmet pesnikova razmišljanja. O tome posebno čitamo u proznom odlomku koji čitaocu može da približi vodeću misao ove izuzetno bogate zbirke:

Nekad sam zamišljao da u starosti razmišljamo o onom što je večno, što je uzdignuto iznad prolaženja, ali vidim da je drugačije, da je čitava moja pažnja okrenuta prema onom što je kratkotrajno. Na prigovor da ne umem polako da se uzdižem prema transcendenciji, odgovaram kao klasici Zena: kratkotrajno i večno možda su kao dve strane jednog istog lista.

Vreme i njegovo prolaženje opominju čoveka na njegovu ličnu prolaznost, a granica između sveta živih i sveta umrlih samo je naizgled jasno obeležena.

Prostrana država mrtvih počinjala je svuda:
Iza krivine aleje, iza parkovskog travnjaka...

(Sezona)

Time smo uvedeni u tematiku ove mudre Miloševe zbirke. Date su opozicije »kratotraj-

Tamo gde je dno morsko belo od ljudskih lobanja.
I veliki nemir tada me je obuzeo,
Onaj koji je imao da postane otac svih mojih nemira.

Трепет малого перед большим. Пред Империей.
Koja ide i ide na zapad, naoružana lukovima, lasima, automatima.
Vozeći se u taljigama, mlateći kočijaša po ledima,
Ili džipovima, u šubarama, s kartotekom osvojenih zemalja.
A ja ništa, samo bežim, već sto, već trista godina
Po ledu i plivajući, danju, noću, samo što dalje,
Ostavljajući kraj rodne reke izbušene oklop i kofer
s poklonima od kraja,
Preko Dnjepra, pa preko Njemena, preko Buga, preko Visle.

Dok ne stigoh u gradove visokih kuća i dugih ulica,
I nemir me muči, jer otkud sam ja, seljak, za njih,
Jer samo se pravim da razumem o čemu tako brzo raspravljaju
I trudim se da sakrijem od njih svoj stid, i svoj poraz.

Ko će me tu nahraniti, kad idem po oblačnom vremenu u zoru
Sa sitnim novčićem u džepu, na jednu kafu, ne na nešto više?
Begunac iz nestvarnih država, kome ću tu biti potreban?

Zidovi kameni, zidovi ravnodušni, zidovi stravični.
Poredak ne po mome, već po njihovom razumu.
Sada se već pomiri, ne ritaj se. Nećeš pobeći dalje.

RODOSLOV

Janu Lebenštajnu

Sigurno imamo mnogo zajedničkog
Svi mi što smo rasli u gradovima Baroka
Ne pitajući koji je kralj podigao crkvu
Vidanu svakodnevno, koje su kneginje živele u dvoru,
Ni za imena njihovih arhitekata, vajara,
Otkuda su stizali i kada, po čemu su stekli slavu.
Radije smo igrali lopte pred nizom paradnih portika,
Zatim su nam bile draže klupe u hladovitim parkovima
Od mnoštva gipsanih andela iznad naših glava.
Nešto nam je ipak ostalo: sklonost prema vijugavoj liniji.
Visoke spirale suprotnosti, plamenima slične,
Oblačenje žena u bogato naborane haljine,
Da bi se dodavalo bleska znanoj igri kosturova.

S poljskog: Petar Vujčić

no — večno« i »država mrtvih« — svet živih. I već bi se moglo učiniti da ćemo čitati mudra razglabdanja o večnim temama, ali nas na svakoj stranici ove nevelike zbirke čekaju iznenađenja, Miloš nam nameće jedino svoj, nepopovljiv svet misli i pevanja.

Sezona u formalnom pogledu donosi takozvane »prave« pesme, dok odeljak *Za Heraklita* čine hronike, kraće ili duže narativne celine napisane mešanom tehnikom: smenjivanje stihoa, proznih odlomaka, citata.

Čitalac će zapaziti pesnikovu spremnost na samoironiju. Tako je pesma *Ispovest* puna autoironije. Pesnik nabrava kakve su sve njegove ljudske sklonosti i slabosti, a ovamo treba da je nekadav pesnik od koga ljudi očekuju prorokanske reči (jer podsećam, u Poljskoj se od nacionalnih pesnika oduvek tražilo da budu pesnici-proroci). Otuda ta *ispovest*.

Medu pesmama se izdvaja jedna od najličnijih i najispovednijih, *U oproštaj mojoj ženi Janjini*. Svako ko je izgubio nekog najbližeg umeće da oceni dubinu i tugu te pesme.

Voleo sam je ne znajući ko je odista bila.
(Nanosio sam joj bol jureći za svojom varkom)

Varao sam je sa ženama, njoj jedino veran.
Upoznali smo mnogo sreće i mnogo nesreće.

Rastanke, čudesna spasenja. A ovde taj pepeo.

Ne čudimo se kad Miloš, verni katolik, iskazuje jerećičku misao:

Verujem li u vaskrsenje tela? Ne toga pepe-
la.

Postaje nam jasnije ono što je pesnik govorio u prvoj citiranoj strofi o »činodestvovanju... na zaustavljanju vremena«, jer sve prolazi, menja se pred našim očima, nestaju ljudi i stvari, nestaju i države i društvene formacije, i kako onda ne poželeti bar neku uhvatljivu stvarnost. U jedan mah pesnik pomišlja da su knjige kadre da produže trajnost nas ljudi, osuđenih na prolaznost.